

СИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО АНГЛОМОВНОГО ПИСЕМНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ

Анотація. Стаття присвячена методичним особливостям розроблення системи вправ для професійно орієнтованого навчання студентів-журналістів англomовного писемного спілкування засобами блог-технологій. З метою оптимального формування компетентності професійно орієнтованого англomовного писемного спілкування майбутніх журналістів система вправ із їх навчання англomовного писемного спілкування має реалізувати вихідні теоретико-методологічні основи, визначені методичні засади, врахувати проблеми, умови і результати навчальної діяльності. На думку автора, ця система містить необхідні для майбутніх журналістів комплексні вправи-модулі умовнокомунікативного, комунікативного, рецептивно-репродуктивного, творчо-продуктивного характеру, спрямовані на написання нариса, замітки, репортажу, газетної та журнальної статті, рецензії, огляду, коментарів, інтерв'ю, відкритого листа. Запропоновані вправи є взаємопов'язаними, лінгвістично та стилістично спрямованими, різножанровими, скерованими на стимулювання професійно орієнтованої мовленнєвої навчальної діяльності студентів.

Ключові слова: система вправ, формування компетентності, професійна орієнтованість, англomовне писемне спілкування, майбутні журналісти.

THE SYSTEM OF EXERCISES FOR THE MODELING THE COMPETENCE OF FUTURE JOURNALISTS' PROFESSIONALLY ORIENTED ENGLISH-LANGUAGE WRITTEN COMMUNICATION

Annotation. The article is devoted to the methodical features of the development a system of exercises for professionally oriented training English-speaking written communication for students who study journalism with the means of blog technologies. In order to optimally creation the competence of the professionally oriented English-written communication of future journalists, the system of exercises for their teaching must actualize the theoretical and methodological basics, defined methodical principles, take into account the problems, conditions and results of the educational activity. According to the author, this system contains the necessary exercises for future journalists, such as modules of conditional communicative, communicative, receptive-reproductive, creative and productive character of the exercises, which are aimed at writing essays, notes, reportage, newspaper and magazine articles, reviews, interviews and an open letter. The proposed exercises are interconnected, linguistically and stylistically directed, multi-genre, aimed at stimulating the professionally oriented language learning activities of the students.

Key words: system of exercises, formation of competence, professional orientation, English written communication, future journalists.

Постановка проблеми. Система вправ – одна з центральних проблем у теорії та практиці викладання іноземних мов. Вправа є базовим методичним поняттям, яке трактується як структурна одиниця методичної організації навчального матеріалу, будучи водночас одиницею навчання іншомовної мовленнєвої діяльності [5, с. 119]. Це багаторазове виконання окремих операцій, дій або діяльності з метою оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю або її компонентами [10, с. 181]. На думку І. Бім [1, с. 102], це будь-яка форма взаємодії студентів і викладача, опосередковувана навчальним матеріалом, яка має певну структуру: постановка завдання, допомога на шляху її вирішення, тобто опори й орієнтири, вирішення завдання, контроль або самоконтроль. Саме вправа є тим «будівельним матеріалом», з якого складається процес навчання іноземних мов, а система вправ – головним чинником, який забезпечує навчальний процес і досягнення належного результату в опануванні мови.

Аналіз останніх наукових публікацій і досліджень. Значний внесок у розвиток теорії вправ з навчання іноземних мов зробили І. Бім, В. Бухбіндер, М. Вайсбурд, Н. Гальскова, Н. Гез, П. Гурвич, М. Ільїн, Г. Китайгородська, Б. Лапідус, М. Ляховицький, О. Миролібов, С. Ніколаєва, Ю. Пассов, В. Плахотник, І. Рахманов, Г. Рогова, В. Рубінштейн, І. Салістра, В. Скалкін, Н. Складенко, А. Старков, С. Фоломкіна, В. Цетлін, С. Шатілов, Л. Щерба та ін. З урахуванням визначень, запропонованих провідними науковцями, поняття *система вправ* розглядаємо як оптимальну сукупність необхідних типів, видів, різновидів завдань, які виконуються з урахуванням загальнодидактичних і методичних принципів у такій кількості та послідовності, що забезпечують найуспішніше оволодіння студентами певним видом мовленнєвої діяльності у створених умовах за найменшої витрати праці та часу на кожному етапі навчання цьому виду мовленнєвої діяльності [14, с. 123].

Система вправ забезпечує: а) добір необхідних вправ, що відповідають характеру певного вміння чи навички; б) визначення необхідної послідовності вправ; в) методично доцільне розташування навчального матеріалу та його співвідношення; г) систематичність (регулярність) певного матеріалу та певних вправ; д) налагоджений взаємозв'язок (співвідношення та взаємодія) різних видів мовленнєвої діяльності між собою. У системі вправ, на думку багатьох науковців, має бути відображений конкретний вид мовленнєвої діяльності. Це пов'язано з тим, що навички різних видів мовленнєвої діяльності мають свою специфіку, розвиваються за своїми закономірностями. Слід відзначити, що письмових вправ загалом відносно небагато. Отже, проблема

розроблення письмових вправ, створення цілісної системи таких вправ, які взаємодіяли б із тими чи іншими усними вправами, є важливою та актуальною.

Зауважимо, що науковці, котрі займалися питаннями формування англомовної компетентності майбутніх журналістів (Е. Зінова, С. Коновальчук О. Луцінська, Е. Макеєва, Л. Нагорнюк, Н. Удалова та ін.), зосереджували увагу на вправах для навчання англомовного спілкування з урахуванням одного або декількох жанрів журналістики, практично не розглядаючи можливості розвитку професійно орієнтованого писемного мовлення студентів засобами сервісів Веб 2.0, зокрема навчального Інтернет-блогу. З огляду на це, **метою статті** є: запропонувати вимоги до побудови, специфічні завдання та послідовність видів навчальної роботи комплексної системи вправ з формування компетентності професійно орієнтованого англомовного писемного спілкування майбутніх журналістів.

Виклад основного матеріалу. Передусім, визначимо основні характеристики системи вправ. Постійними параметрами системи є врахування поетапності формування мовленнєвої компетентності, наявності серії вправ, чіткої послідовності їх виконання. Параметрами, що змінюються, є характер мовленнєвих операцій, етап навчання, види комунікативної діяльності, дозування навчального матеріалу, його циклічність.

Система вправ повинна містити етапи оволодіння мовленням: процес починається із засвоєння мовного матеріалу, проходить стадію оволодіння первинними вміннями і навичками та завершується етапом розвитку й удосконалення мовленнєвих умінь. Відповідно до принципу поетапності навчання механізм процесу набуття вмінь і навичок англомовного письма дає підстави дослідникам пропонувати трирівневу модель: ознайомлення з новим навчальним матеріалом → тренування у спілкуванні → практика у спілкуванні [12, с. 135]. Відповідно, виділяють три етапи навчання: I – рецептивний етап, ознайомлення з матеріалом (Pre-Writing), II – репродуктивно-продуктивний етап, тренування (Writing), III – продуктивний етап, практика (Post-Writing) [2, с. 77].

З іншого боку, система вправ має враховувати поетапність формування розумових здібностей, де кожен етап передбачає послідовність певних операцій. Ці операції мають три фази: орієнтувальну, виконавську та контролювальну. Таким чином під час укладання системи вправ для формування професійно орієнтованого англомовного писемного спілкування майбутніх журналістів враховуватимемо три етапи засвоєння матеріалу, а саме: етап осмислення матеріалу та формування мовленнєвих умінь, етап удосконалення сформованих мовленнєвих навичок та етап розвитку мовленнєвих умінь і навичок. Для побудови раціональної системи вправ необхідно також визначити: види і типи вправ, що увійдуть до системи; послідовність розташування вправ; специфіку професійної спрямованості навчання. З метою оптимального формування компетентності професійно орієнтованого англомовного писемного спілкування майбутніх журналістів система вправ із їх навчання англомовного писемного спілкування має реалізувати вихідні теоретико-методологічні основи, визначені методичні засади, врахувати проблеми, умови і результати навчальної діяльності.

У методиці викладання іноземних мов існують різні критерії класифікації вправ. Так, письмові вправи розрізняються з точки зору: призначення (підготовчі та основні); специфіки мовленнєвої діяльності (рецептивні та репродуктивні); характеру навчальних дій (вправи з відтворення, видозміни та комбінування мовних структур); підходу до мовного матеріалу (вправи на цілеспрямовану активізацію мовного матеріалу та вправи на некеровану активізацію мовного матеріалу). У результаті виконання вправ формується компетентність іншомовного писемного спілкування в сукупності її компонентів. Якщо до комплексу вправ для формування компетентності писемного спілкування підійти з точки зору ступеня розвитку писемних навичок, вправи розподіляють на три групи (К. Гаращук, Н. Гез, А. Миролюбов, Н. Склярєнко, С. Шатілов, J. Harmer та ін.):

- 1) спрямовані на формування навичок техніки письма, графічних та орфографічних навичок;
- 2) спрямовані на формування мовленнєвих (лексико-граматичних) навичок, вивчення засобів міжфразового зв'язку;
- 3) спрямовані на розвиток умінь письма (написання функціонально-сміслових типів письма різних видів і жанрів).

Підсумовуючи викладені положення та беручи до уваги етапи формування навичок писемного мовлення, вважаємо що під час навчання майбутніх журналістів у ВНЗ основна увага має зосереджуватись на вправах третьої групи, спрямованих на розвиток умінь творчого писемного спілкування. Саме ці вправи і лягли в основу розробленої нами **системи вправ** із формування компетентності професійно орієнтованого англомовного писемного спілкування майбутніх журналістів засобами блог-технологій. Характерними видами таких вправ є [3]: відповіді на запитання, складання запитань до тексту; складання плану до прочитаного тексту; переказ за планом; складання листа за зразком; написання резюме до тексту; розповідь із придуманим початком (кінцем); переказ тексту; написання есе тощо [11, с. 216]. При цьому, з урахуванням специфіки і завдань підготовки журналістів доцільно віддавати перевагу застосуванню текстів із жанрів, притаманних журналістській діяльності. На основі аналізу сучасної літератури стосовно вимог до вправ та їх типології ми дійшли висновку, що система вправ для формування професійно орієнтованого англомовного писемного спілкування майбутніх журналістів має відповідати таким вимогам:

- бути послідовною та будуватися з урахуванням зростання мовної та операційної складності процесу навчання, наступності змісту навчання;

- дотримуватися етапів становлення мовленнєвих умінь і навичок, рівні в навчання, визначених у методиці навчання іншомовного спілкування;
- урахувати психологічні закономірності та дидактичні принципи формування мовленнєвих умінь у письмі;
- бути раціонально організованою, цілісною, систематичною та містити серію вправ;
- враховувати повторюваність і циклічність навчального матеріалу, інтегрування різних аспектів навчання мовлення;
- передбачати контроль виконання студентами всіх вправ [13].

Ми погоджуємося із науковцями і практиками, що при цьому потрібно дотримуватися таких методичних підходів: мотивації студентів, комунікативної спрямованості, керування мовленнєвими діями студентів, використання опорного матеріалу, професійної та ситуативної спрямованості тощо [13]. Під час розроблення вправ перевагу доцільно віддавати завданням проблемного характеру, котрі забезпечують зростання мисленнєво-мовленнєвої, інтелектуальної та комунікативної складності навчання. Зауважимо, що для залучення студентів до творчого створення складного письмового продукту засобами блог-технологій варто виконати підготовчу роботу з використанням простіших завдань (залежно від індивідуального рівня англомовної підготовленості кожного з них). Як слушно вважає І. Задорожна, така робота реалізується у процесі самостійної навчальної діяльності студентів із подальшим обговоренням під час аудиторних занять [4, с. 248], а також у блозі навчальної групи.

Проаналізувавши навчально-методичну та наукову літературу [4; 6; 7], вважаємо доцільним на перших заняттях використовувати вправи, спрямовані на:

- *розкриття повноти теми і логічної послідовності викладу думок* (визначення в запропонованому плані пунктів, які не відповідають темі тексту; письмовий опис рисунка із використанням запропонованих ключових слів);
- *сислової та структурної цілісності тексту* (виділення тези у запропонованому тексті; вибір речень із запропонованих, які є тезами; вибір однієї із запропонованих тез до тексту; підбір заголовку до тексту; вибір із запропонованих анотацій до тексту найбільш вдалої; розташування запропонованої інформації в міру її важливості щодо запропонованої теми);
- *сислової та структурної цілісності абзаців* (підкреслення в абзаці речення, яке передає його основну думку; написання до поданих абзаців речення, яке передає його основну думку);
- *викладення думки на рівні речення* (написання одного речення, яке стосується кожної із запропонованих проблем; заповнення речень запропонованими маркерами) [7, с. 111-112].

Значну роль в оволодінні компетентністю письмового спілкування іноземною мовою відіграють модельні тексти як продукти писемного мовлення, в основі використання яких лежить текстовий підхід. Зокрема, пропонується здійснювати покрокове навчання студентів створенню тексту: ознайомлення, письмо на основі опор і зразків, письмо з використанням орієнтирів, самостійне письмо [8, с. 40]. Загалом погоджуючись із запропонованими кроками, вважаємо за доцільне їх уточнити і доповнити щодо навчання студентів-журналістів засобами блог-технологій.

Наша система містить комплексні вправи, розроблені в межах журналістських жанрів. У ній передбачені завдання, спрямовані на: оволодіння соціолінгвістичними знаннями; розвиток умінь писемного мовлення; вдосконалення мовленнєвих навичок творчого письма. Кожна вправа охоплює всі або деякі з цих завдань. Запропоновані вправи є взаємопов'язаними, лінгвістично та стилістично спрямованими, різножанровими, скерованими на стимулювання професійно орієнтованої мовленнєвої навчальної діяльності студентів. Кожен наступний рівень завдань передбачає зростання ступеня труднощів, що забезпечує послідовне вдосконалення компетентності англомовного писемного спілкування майбутніх журналістів.

Взявши до уваги пропозиції та зауваження провідних науковців і перераховані вище підходи і положення, а також специфіку роботи над кожним компонентом компетентності англомовного писемного спілкування ми пропонуємо систему вправ для формування компетентності професійно орієнтованого англомовного писемного спілкування майбутніх журналістів засобами блог-технологій у вигляді семи комплексних вправ-модулів:

- 1) написання нарису (про суспільно важливу подію, видатну особу чи колектив, побут і звичаї певного регіону);
- 2) написання заміток, репортажів (про новину, подію, анонс);
- 3) написання газетної / журнальної статті;
- 4) написання рецензії (на літературний чи науковий твір, кінофільм, телепередачу, театральну виставу, виставку);
- 5) написання огляду, коментарів (про спортивні змагання, культурно-мистецькі події, соціально-політичні явища);
- 6) написання інтерв'ю (з учасником подій, відомою особистістю);
- 7) написання відкритого листа (листа-звернення, публічний заклик, журналістське розслідування).

Аналіз тексту статті на прикладі матеріалів журналістських блогів допоможе студентам зрозуміти і засвоїти особливості побудови тексту та мовні засоби вираження його змісту. Студенти набувають знання та розвивають

уміння створювати тексти на іноземній мові, використовуючи прості конструкції речень, закріплюють навички використання різних часів активного й пасивного станів (*is quoted, are used, was speaking, will once again be spending*), модальних дієслів (*it might be, they needed*), ступенів порівняння (*the most commonly used form*), вставних конструкцій (*by the way, likewise, firstly, secondly*) тощо. Запропонована система вправ із формування професійно орієнтованого англомовного писемного спілкування майбутніх журналістів для ефективного втілення її в навчальний процес потребує розроблення відповідних методичних рекомендацій для викладачів і студентів. Їх обґрунтування й апробація дала змогу окреслити основні засади й алгоритм поетапної методики формування компетентності професійно орієнтованого англомовного писемного спілкування майбутніх журналістів засобами блог-технологій.

Оскільки професійна діяльність журналіста зобов'язує його володіти всіма різновидами творчого письма, проектуючи методику реалізації системи вправ з формування компетентності професійно орієнтованого англомовного писемного спілкування у студентів-журналістів ми брали до уваги, що виконання вправи має будуватися як творча робота. Тому всі вправи мають передбачати таку послідовність:

- проведення роботи із зацікавлення, мотивації студентів і налаштування їх на навчально-пізнавальний процес;
- акумулювання ідей;
- планування (визначення змісту писемного тексту, кількості тематичних блоків; орієнтовної теми / підтеми кожного блоку, послідовності блоків);
- занотовування;
- складання чернетки (опрацювання мовленнєвих / мовних / позамовних особливостей тексту: стилістичні особливості; типові мовні помилки);
- коректування чернетки (аналіз і корекція створеного тексту);
- написання кінцевого варіанту [9, с. 152].

Отже, вправи з формування компетентності професійно орієнтованого англомовного писемного спілкування майбутніх журналістів містять такі види навчальної роботи:

- 1) Читання тексту-зразку, парне / групове обговорення.
- 2) Графічна робота з текстом (виділити, підкреслити), укладання нотаток, створення плану.
- 3) Завдання на групування, співставлення, підстановку, розширення / звуження змістового матеріалу.
- 4) Написання тексту з опорою на зразок / план.
- 5) Аналіз / взаємоаналіз створених текстів, редагування тексту.
- 6) Самостійне індивідуальне створення тексту.

Беручи до уваги, що дослідники застерігають від стереотипного підходу в навчанні мови, адже перебіг творчого процесу має властивість постійно змінюватися [15, с. 131], залежно від особливостей завдання, а також напряму підготовки студентів, окремі кроки і види роботи можуть бути вилучені або видозмінені викладачем.

Висновки. Отже, система вправ для професійно орієнтованого навчання студентів-журналістів англомовного писемного спілкування засобами блог-технологій містить необхідні для майбутніх журналістів комплексні вправи-модулі умовнокомунікативного, комунікативного, рецептивно-репродуктивного, творчо-продуктивного характеру, спрямовані на написання нарисів, замітки, репортажу, газетної / журнальної статті, рецензії, огляду, коментарів, інтерв'ю, відкритого листа. Спираючись на лінгводидактичні засади, а також вимоги і принципи англомовного писемного спілкування у процесі розвитку в майбутніх журналістів лінгвістичного, дискурсивного, комунікативного, лінгвосоціокультурного, професійно спрямованого компонентів компетентності англомовного писемного спілкування вважаємо доцільним максимально використати дидактичні можливості блог-технологій як засобу формування англомовного писемного спілкування студентів-журналістів.

Список використаних джерел:

1. Бим И. Л. Теория и практика обучения немецкому языку в средней школе : проблемы и перспективы / Инесса Львовна Бим. — М. : Просвещение, 1988. — 256 с.
2. Гальченко О. Ю. Модель навчання майбутніх менеджерів туризму професійно орієнтованого англомовного письма в коледжах / О. Ю. Гальченко // Вісник КНЛУ. Серія Педагогіка та психологія. — 2013. — Вип. 22. — С. 72-79.
3. Гаращук К. В. Особливості навчання писемного мовлення учнів середнього ступеня загальноосвітньої школи / К. В. Гаращук, Л. А. Гаращук // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. — 2004. — Вип. 19. — С. 83-86.
4. Задорожна І. П. Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англомовною комунікативною компетенцією : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Ірина Павлівна Задорожна. — К., 2012. — 770 с.
5. Колесникова И. Л. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков / И. Л. Колесникова, О. А. Долгина. — СПб. : Русско-Балтийский информ. центр «Блиц», Cambridge University Press, 2001. — 224 с.
6. Кривчикова Г. Ф. Методика інтерактивного навчання писемного мовлення майбутніх учителів англійської мови : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Кривчикова Галина Федорівна. — К., 2005. — 205 с.
7. Ленюк Н. М. Формування німецькомовної компетенції студентів технічних спеціальностей у процесі самостійної навчальної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Ленюк Наталя Михайлівна. — Херсон, 2014. — 225 с.

8. Мартынова А. Г. Обучение академическому письменному дискурсу в жанре экспозиторного эссе (на материале старших курсов языкового вуза) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Мартынова Анна Геннадьевна. — Омск, 2006. — 207 с.
9. Методика навчання англійської мови в середній школі : посібник-практикум для студ. вищ. навч. закладів / О. Є. Мисечко ; Житомирський держ. педагогічний ун-т ім. І. Я. Франка. — Житомир : Полісся, 2002. — 256 с.
10. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика : підручник для студ. лінгв. ун-тів і фак. ін. мов вищ. навч. закладів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / під загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. — К. : Ленвіт, 2013. — 590 с.
11. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. — вид. 2-е, випр. і перероб. — К. : Ленвіт, 2002. — 328 с.
12. Москалець О. О. Навчання студентів-філологів письма англійською мовою з використанням комп'ютерних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Москалець Олена Олександрівна. — К., 2009. — 268 с.
13. Склярєнко Н. К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь / Ніна Костянтинівна Склярєнко // Іноземні мови. — 1999. — № 3. — С. 3-7.
14. Шатилов С. Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе : учебное пособие для студентов пед. ин-тов / С. Ф. Шатилов. — 2-е изд., дораб. — М. : Просвещение, 1986. — 223 с.
15. Hedge T. Writing / T. Hedge. — Oxford : Oxford University Press, 1988. — 166 p.